

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Зарко Димитров Ждраков, Катедра „Изкуствознание“ към НХА

Научна област: 8. Изкуства

Професионално направление: 8.2 Изобразително изкуство

Национална художествена академия

Катедра „Консервация и реставрация“

Дисертационен труд:

Проблеми при реставрацията на стенописи върху почвено-глинеста основа в България

от:

Стефко Аенски

Дисертационният труд съдържа 123 страници основен текст с библиографията, албум с 85 снимки и три приложения с общо 101 страници, които допълват и са важна и неделима част от авторовата теза. Темата на дисертацията е посветена на опазването на културни ценности със структура на градеж, в който преобладават материали с почвено-глинест характер. Това е нов метод за българската консервационно-реставрационна практика и безспорен принос на дисертанта. Разгледани са обекти от Античността и Възраждането – тракийска гробница от IV–III в. пр. Хр. при с. Долно Луково (Ивайловградско), църквата „Св. Равноапостоли Константин и Елена“ в с. Долно Луково и църквата в с. Ярджиловци (Пернишко). Проучването и реставрацията на първите два обекта е извършено от Аенски още през 90-те години, а реставрацията на третият през 2017 г. актуализира проблематиката и това дава основание за подробното изследване на дисертационния труд. Паметниците са построени с почвено-глинести смеси, използвани като спойващ материал при каменните градежи, върху който е положен изравнителния тънък слой (хастар) от вар или варо-пясъчен слой и има ролята на мазилков грунд на

декоративната украса от цветни мазилки. Тази техника е засвидетелствана още при вторичната декорация на тракийската гробница при с. Долно Луково, което показва устойчивата традиция в района.

Дисертационният труд анализира не само култовите съоръжения, но и къщи, изградени с почвено-глинести смеси. Материалът е лесно достъпен, с ниска себестойност и с него се работи бързо. Българските публикации по темата са оскъдни и това заставя дисертантът да събира устни сведения, предоставени от негови колеги, но за сметка на това, световният опит е разгледан подробно и систематично с паметници от Европа, Близкия Изток, Средна Азия, Китай и Северна Америка. Анализът показва, че всеки обект има своя специфика, характерна за конкретния регион, тъй като технологията се съобразява с природните материали и особеностите на културната традиция. Това потвърждава правилото, че в реставрацията няма универсална рецепта и разработените известни методи не винаги са приложими. Техническите характеристики на паметниците в България са също различни – напр. прилаганите методи в нашата страна при реставрацията на стенописи върху хоросанова мазилка са частично приложими, тъй като водните процеси водят до връщане на вложените почвено-глинести смеси до първоначалното им състояние, което води до увеличаване на обема на глината, натежаване и опасност от срутване. В много случаи се използват драстични методи и авторът има голям научен принос при разглеждането на тази проблематика.

Дисертационният труд обръща специално внимание на техническите характеристики и особености на обектите от Ивайлоградско, тъй като се намират в един и същи район и са от различни епохи. По време на проучването и реставрацията на стенописите на църквата в с. Долно Луково е разработена методиката за стабилизиране на изравнителния слой (хастара) от почвено-глинестите материали и възстановяване на връзката му с градежа. Този метод дава възможност за съхранение на оригиналната

структура и стратиграфия на слоевете. При наличието на голяма квадратура стенописи реставрацията по традиционните методи е трудоемка и скъпа, а оригиналната стратиграфия на паметника се губи, поради което авторът предлага друг подходящ материал (пенополиуретан). При неговото влагане се запазват слоевете и е спазена етиката към оригинала.

Дългогодишните изследвания на Аенски в тази област са предмет на дисертационния труд, който не само покрива изискванията за образователна и научна степен „доктор“, но изложената теза е оригинална и има приносен характер, което трябва да бъде високо оценено. В тази връзка предлагам на уважаемото жури да присъди на Стефко Аенски образователната и научна степен „доктор“.

Проф. д-р Зарко Ждраков

София,

3 септември 2019 г.